

Ziemeļvalstu Ministru padomes politiskās prioritātes 2025-2030. gadam

Zivsaimniecība, akvakultūra, lauksaimniecība, pārtika un mežsaimniecība

Avots: The Nordic Council of Ministers

Ziemeļvalstu premjerministriem ir kopīgs redzējums par to, ka līdz 2030. gadam Ziemeļvalstu reģions būs ilgtspējīgākais un integrētākais reģions pasaulē. Lai īstenotu šo svarīgo un sarežģīto redzējumu, ir nepieciešama cieša politiskā sadarbība. Ziemeļvalstu sadarbībai ir jārisina vairākas problēmas, tostarp ģeopolitiskā spriedze mūsu pasaules daļas tuvumā, klimata krīze, bioloģiskās daudzveidības un vides apdraudējums, digitālā revolūcija, sabiedrības novecošanās un slikta jauniešu labklājība, un tas viss prasa veikt pasākumus, lai nodrošinātu mūsu sabiedrību nākotni.

Ziemeļvalstu reģions ne reizi vien ir pierādījis, ka var būt spēcīgāks, ja domā kolektīvi un strādā visaptveroši. Tas ir sākumpunkts 14 jaunajām sadarbības programmām, kas būs Ziemeļvalstu Ministru padomes starpvaldību darba virzītājspēks līdz 2025.-2030. gadam.

14 nozaru programmām ir kopīgs mērķis, skaidras prioritātes un mērķtiecīgas iniciatīvas. Tajās ir ņemts vērā uzņēmējdarbības, pētniecības, pilsoniskās sabiedrības, jauniešu un ne mazāk svarīgs ir Ziemeļvalstu Padomes veiktais starpparlamentārais darbs. Kopā tās īsteno trīs stratēģiskās prioritātes, kas noteiktas Vīzijā 2030: “zaļš Ziemeļvalstu reģions”, “konkurētspējīgs Ziemeļvalstu reģions” un “sociāli ilgtspējīgs Ziemeļvalstu reģions”.

Zivsaimniecības, akvakultūras, lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības ministru padomes (*MR-FLJS*) pārziņā esošās nozares ir ļoti svarīgas Ziemeļvalstīm un Ziemeļvalstu sadarbībai. Mūsu vīzija 2030. gadam ir balstīta uz prioritātēm, kas ir noteiktas Ziemeļvalstu sadarbībai. Tas nozīmē, ka mēs strādājam zaļa, konkurētspējīga un sociāli ilgtspējīga Ziemeļvalstu reģiona interesēs.

Zaļā pāreja uz ilgtspējīgu resursu izmantošanu ir galvenais aspekts, kā mēs Ziemeļvalstu reģionā ražojam pārtiku un apsaimniekojam mūsu dabas bagātības, ne tikai domājot par nākamajām paaudzēm. Savukārt ekonomiskā ilgtspēja liecina, cik svarīga ir konkurētspēja, kas nodrošina konkrētas nākotnes perspektīvas mūsu nozarēm. Tas ir priekšnoteikums nepārtrauktai produktivitātes attīstībai un mūsu iedzīvotāju nodrošinātībai ar pārtiku. Sociālā ilgtspēja ir integrēta visās pārtikas aprites daļās - sākot ar tiesībām uz drošu, nekaitīgu un uzturvielām bagātu pārtiku un beidzot ar izglītības programmām un karjeras iespējām, ko vēlamies piedāvāt tiem, kuri piesakās darbam dažādās *FJLS* nozarēs.

Mūsu sabiedrībai izaicinājumu rada vairākas krīzes, sākot ar ekstremāliem laikapstākļiem un citām klimata pārmaiņu sekām un beidzot ar kara draudiem mūsu plašākā reģionā vai pandēmiju parādīšanos nākotnē. Strādājot pie mūsu gatavības stiprināšanas un izturētspējas veidošanas Ziemeļvalstu reģionā, mēs skaidri redzam *FJLS* nozaru centrālo nozīmi. Šīs sadarbības programmas ietvaros mēs precizējam galvenās jomas, kas turpmākajos gados var palīdzēt nodrošināt lielāku ilgtspējību un noturību gan miera, gan krīzes laikā. Kopā mēs esam stiprāki nekā atsevišķi, un mēs ceram kopīgi īstenot mērķus un apakšmērķus, ko esam izvirzījuši šajā sadarbības programmā *MR-FJLS 2025-2030.* gadam.

MR-FJLS sadarbības programmā ir aprakstītas politiskās prioritātes un mērķi 2025-2030. gadam.

Ziemeļvalstu sadarbība šajā jomā aptver šādas nozares: zivsaimniecība un akvakultūra, lauksaimniecība, pārtika un mežsaimniecība, kā arī ziemeļbriežu audzēšana. Bieži vien **šo jomu dēvē par Ziemeļvalstu bioekonomiku** - termins, kas ietver gan ekonomiku, gan sabiedrības attīstību, kuras pamatā ir bioloģiskie resursi. Bioekonomika ir ļoti svarīga visām Ziemeļvalstīm, un tai ir izšķiroša nozīme lauku apvidos, kā arī labklājības, veselīgas un noturīgas sabiedrības un konkurētspējīgu uzņēmumu veidošanā.

Nozares, kas ietilpst *MR-FJLS* darbības jomā, ir saskārušās ar globāliem notikumiem, piemēram, klimata pārmaiņām, C-19 pandēmiju, piegādes ķēdes traucējumiem un pavisam nesen arī ar ģeopolitiskām problēmām, ko cita starpā izraisīja Krievijas iebrukums Ukrainā. Ziemeļvalstīm ir jāsadarbojas, lai rastu

nākotnes risinājumus lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības, zvejniecības, akvakultūras un pārtikas-pārejai uz videi nekaitīgu lauksaimniecību, mežsaimniecību, akvakultūru un pārtiku, kā arī lai īstenotu Parīzes nolīgumu un Kunmingas un Monreālas globālo bioloģiskās daudzveidības sistēmu. Tām arī kopīgi jāatrod veids, kā panākt līdzsvarotu līdzāspastāvēšanu starp mūsu resursu izmantošanu, dabas aizsardzību un citām interesēm gan uz sauszemes, gan jūrā. Ir vajadzīga reģionāla sadarbība, kas ietver gan pētniecības, gan rūpniecības nozari.

Ziemeļvalstu sadarbības virzienu 2025.-2030. gada periodā noteiks trīs mērķi:

1) turpināt zaļo pāreju, 2) veicināt konkurētspēju un 3) stiprināt mūsu noturību.

Ziemeļvalstu Padome, pilsoniskā sabiedrība un citi attiecīgie dalībnieki ir iesaistījušies sadarbības programmas izstrādē. Ziemeļvalstu Padome un Nordic Civ (*Ziemeļvalstu pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīkls*) piedalījās 2023. gada septembrī, sniedzot ieguldījumu 2025.-2030. gada politisko prioritāšu izstrādē. Šis ieguldījums tika izmantots pirmā projekta sagatavošanas procesā, un ar to tika iepazīstināti visi MR-FJLS dalībnieki. Pēc tam 2023. gada oktobrī notika papildu apspriešanās ar privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, kurus dalībvalstis bija izvirzījušas kā attiecīgos dalībniekus FJLS politikas jomā.

Sadarbības programma ir vadošais dokuments visām darbībām *MR-FJLS* ietvaros. Sadarbības programmu apstiprināja *MR-FJLS* 2024. gada 19. jūnijā, un tā ir spēkā līdz 2030. gada 31. decembrim.

Sadarbības programmas sākumpunkts ir Ziemeļvalstu Ministru padomes misija sniegt ieguldījumu, lai sasniegtu vīziju līdz 2030. gadam padarīt Ziemeļvalstu reģionu par ilgtspējīgāko un integrētāko reģionu pasaulē. Visas padomes strādā, lai sasniegtu šo redzējumu, izmantojot trīs noteiktās stratēģiskās prioritātes.

FJLS politikas joma - īss pārskats

Centieni nodrošināt ilgtspējīgas pārtikas sistēmas un pilnvērtīgas pārtikas piegādi ir ļoti svarīgi visām Ziemeļvalstīm. Lielākā daļa lauksaimniecības zemes Ziemeļvalstīs tiek izmantota, lai audzētu zāli lopbarībai, graudus un citas kultūras. Ziemeļvalstis jau

vairākus gadu desmitus sadarbojas lauksaimniecības un mežsaimniecības ģenētisko resursu jomā, un tās ir izvēlējušās kopīgu stratēģiju Ziemeļvalstu ģenētisko resursu pārvaldībai *NordGen (Ziemeļvalstu ģenētisko resursu centrs)* veidā. Somijā, Norvēģijā un Zviedrijā ir praktizēta ziemeļbriežu ganīšana, un dažviet šī darbība šķērso robežas arī starp Zviedriju un Norvēģiju. Piena un gaļas ražošana ir svarīgas darbības visās valstīs, bet Dānija ieņem īpašu vietu cūkgaļas ražošanas jomā. Norvēģijā, Dānijā, Islandē, Fēru salās un Grenlandē liela nozīme ir zvejniecībai un akvakultūrai, savukārt Somija un Zviedrija ir lielākās Ziemeļvalstu mežsaimniecības koksnes un citu meža produktu ražotājas. Nozarēs, kas veido *FJLS* politikas jomu, ir notikušas un joprojām notiek nepārtrauktas korekcijas un optimizācijas procesi, arī tādēļ, lai mainīgos apstākļos nodrošinātu pastāvīgu finansiālo rentabilitāti.

Iespējas un risinājumi *FJLS* politikas jomas problēmām 2025-2030. gadā

FJLS politikas jomas galvenās prioritātes turpmākajiem gadiem ir šādas: veicināt nepārtrauktu zaļo pāreju uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, kas ietver veselīgu, ilgtspējīgu un noturīgu pārtikas piegādi augošam Ziemeļvalstu iedzīvotāju skaitam, veselību veicinošu, drošu un ilgtspējīgu uzturu, izturīgas šķirnes/sugas un vaislas dzīvniekus, labu dzīvnieku labturību un labu dzīvnieku un augu veselību. Būtisks priekšnoteikums, lai to panāktu, ir konkurētspējas veicināšana *FJLS* ražošanas nozarēs, izmantojot uz zināšanām balstītu un ilgtspējīgu apsaimniekošanas praksi, resursu ilgtspējīgu izmantošanu un atjaunojamo izejvielu ražošanu un turpmāku pārstrādi. Jāstiprina gan valsts, gan reģionālā “izturētspēja” *FJLS* nozarēs, lai tādējādi sekmētu lielāku nodrošinātību ar pārtiku.

Ziemeļvalstu sadarbība ir nepieciešama, lai rastu risinājumus un panāktu nepieciešamos kompromisus šo prioritāro mērķu sasniegšanai. Pārtikas nekaitīgums Ziemeļvalstu reģionā kopumā ir labs, taču ekstrēmi laikapstākļi, piegādes ķēdes neaizsargātība, piesārņojums un svešzemju un potenciāli kaitīgu sugu izplatīšanās ir potenciālo nākotnes problēmu piemēri. Lai palielinātu pārtikas nodrošinājumu, ļoti svarīgi būs palielināt bioloģiskās rūpniecības konkurētspēju; tomēr tas ir saistīts arī ar mūsu saistībām samazināt emisijas, aizsargāt bioloģisko daudzveidību un panākt augstāku ilgtspējības līmeni, apsaimniekojot mūsu dabas resursus.

Zaļā pāreja var radīt arī problēmas attiecībā uz ražošanas mērķiem lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zivsaimniecībā, akvakultūrā un ziemeļbriežu ganībās. Piemēram, var rasties problēmas saistībā ar teritoriālo pārvaldību, jo aizvien biežāk ir nepieciešams izmantot teritorijas uz sauszemes un jūrā aizvien lielākam skaitam mērķu. Tas rada lielāku konkurenci par teritorijas izmantošanu gan uz sauszemes, gan jūrā.

Jaunas idejas, inovācijas un resursi projektiem, kuriem varētu būt lielāka ietekme, var palīdzēt rast risinājumus, kas veicina konkurētspējīgu ražošanu un citus sabiedrības ieguvumus, neapdraudot vides un klimata mērķus. Daudzi risinājumi pārsniedz gan nozaru, gan valstu robežas, un tas nozīmē, ka mūsu iesaistīšanās plānu ietekmē atšķirīgas darba kārtības un mērķi. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai mēs saglabātu politisko vienprātību par mūsu centieniem sasniegt globālos mērķus, jo īpaši tāpēc, ka joprojām pastāv lielas problēmas, lai šos mērķus sasniegtu līdz 2030. gadam.

Ziemeļvalstu premjerministru kopīgais paziņojums par ilgtspējīgu okeāna ekonomiku un Zaļo pāreju parāda, kādu ietekmi Ziemeļvalstu sadarbībai var sniegt politiskā vienprātība. Šā paziņojuma mērķi aptver kopīgus pētniecības centienus, uzlabotu zināšanu apmaiņu un plašāku Ziemeļvalstu līdzdalību starptautiskās iniciatīvās un sadarbības procesos ilgtspējīgas okeānu pārvaldības jomā. Šie mērķi ir konkretizēti vairākās iniciatīvās okeānu politikas jomā, un tie kalpos arī kā pamatnostādnes *MR-FJLS* sadarbības programmai 2025-2030. gadam.

Ir skaidrs, ka vajadzības *FJLS* politikas jomā ir gan daudzskaitlīgas, gan ievērojami pārsniedz resursus, kas pašlaik ir pieejami valstu un Ziemeļvalstu kopīgajām nozaru iniciatīvām. Tāpēc reģionālā sadarbība ir lietderīga, jo tā ļauj maksimāli palielināt valstu centienu ieguvumus plašākā Ziemeļvalstu perspektīvā un radīt labāku pamatu sinerģijai un apmaiņai reģionālā līmenī. Plašāka sadarbība starp Ziemeļvalstu iestādēm un ekspertiem veicina pieredzes apmaiņu, inovācijas un kopīgas pētniecības iniciatīvas, kas sniedz lielāku labumu visam Ziemeļvalstu reģionam. Sadarbība starp dažādām Ministru padomēm un Ziemeļvalstu iestādēm arī ļauj īstenot kopīgas iniciatīvas dažādās politikas jomās, nodrošinot labu pamatu Ziemeļvalstu pētniecības un inovāciju aktivitātēm. *FJLS* ietvaros

izveidotās tīkla un sadarbības struktūras var arī izmantot, lai atbalstītu centienus, kas veido gatavību un spējas risināt problēmas, ar kurām saskaras šī politikas joma. Ziemeļvalstu sadarbība Ziemeļvalstīm piedāvā arī labas iespējas paust vienotu viedokli starptautiskajā kontekstā, kur ir izdevīgi uzsvērt kopīgo Ziemeļvalstu skatījumu uz globāliem jautājumiem.

Visbeidzot, pēdējā dimensija, kas rada gan problēmas, gan iespējas *FJLS* politikas jomā, ir digitalizācijas attīstība, kā arī mākslīgā intelekta (AI) attīstība. Tas ir aspekts, kas tiks sīkāk analizēts Ziemeļvalstu sadarbības ietvaros, ar mērķi panākt efektīvākus pārtikas analīzes un testēšanas procesus, augstāku patērētāju informētības līmeni un labāku informācijas apmaiņas praksi, kas var palīdzēt uzlabot mūsu kopīgo sagatavotību zoonožu un epizootiju gadījumos Ziemeļvalstu bioekonomikas ķēdēs, kā arī reģistrēt un kartēt dažādas intereses, kas pastāv zvejniecības, akvakultūras, mežsaimniecības un lauksaimniecības jomā. Izaicinājumus, ko varētu radīt digitalizācija, Ziemeļvalstu valsts iestādes var kopīgi analizēt, lai radītu pamatu kopīgām Ziemeļvalstu iniciatīvām, kas uzlabotu mūsu gatavību attiecībā uz kibernetiķu drošību un citiem digitāliem apdraudējumiem, kuri ir kopīgi visai politikas jomai. Lielāks digitalizācijas līmenis ir svarīgs arī ražošanas optimizācijai zaļajā un zilajā sektorā, kas ļauj samazināt resursu zudumus, samazināt, piemēram, pesticīdu un antibiotiku lietošanu, kā arī paaugstināt prasmju attīstības līmeni un uzlabot zināšanas.

Zaļā pāreja uz ilgtspējīgu resursu izmantošanu ir galvenais aspekts, kā mēs Ziemeļvalstu reģionā ražosim pārtiku un apsaimniekosim mūsu dabas resursus, arī ņemot vērā nākamās paaudzes.

Zaļā pāreja

Ilgtspējīgi pārvaldīt un izmantot dabas resursus kļūst arvien sarežģītāk, tāpēc ir nepieciešams paplašināt mūsu zināšanas šajā jomā, lai mēs varētu labāk pielāgoties klimata pārmaiņām, ierobežot ietekmi uz klimatu un vidi, nodrošināt konkurētspējīgu ražošanu augošajam Ziemeļvalstu iedzīvotāju skaitam, kā arī veicināt labklājību un bioloģisko daudzveidību. Tādēļ ir būtiski nepieciešams vairāk kopīgu iniciatīvu pētniecības, inovāciju un prasmju attīstības jomā, un šeit ir liels potenciāls Ziemeļvalstu

pievienotās vērtības radīšanai. Ilgtspējīgām pārtikas sistēmām un vērtību ķēdēm FJLS politikas jomā ir nepieciešama konkurētspējīga ražošana, piekļuve atjaunojamiem energoresursiem un ilgtspējīga bioloģiskās daudzveidības saglabāšana. Vienlaikus ir arī svarīgi, lai pārtikas nekaitīgums saglabātos tikpat augstā līmenī kā līdz šim, ieviešot vairāk risinājumu un inovāciju ilgtspējīga un veselīga patēriņa veicināšanai. Lai panāktu ilgtspējīgu un veselīgu patēriņu, ir vajadzīgi risinājumi un inovācijas, kas nākotnē veidotu piemērotas izejvielu un pārstrādes ķēdes, nodrošinot lielāku noturību un konkurētspēju, vienlaikus mazinot šo sistēmu negatīvās ietekmes uz klimatu un vidi riskus.

Ilgtspējīga pārtikas ražošana ir atkarīga no labas dzīvnieku, zivju un augu veselības saglabāšanas Ziemeļvalstu reģionā, jo tas savukārt nodrošina labu dzīvnieku labturību, zemu medikamentu un pesticīdu lietošanas līmeni un drošāku pārtiku. Šīs jomas ir arī jāsaprot kā savstarpēji saistītas ar vides un veselības jomām, izmantojot tā dēvēto “vienas veselības” perspektīvu. Ilgtspējīgas un veselīgas pārtikas patēriņam nepieciešama arī pārtikas nekaitīgums un uzturvielām bagātas pārtikas pieejamība saskaņā ar Ziemeļvalstu uztura ieteikumos apkopotajiem pētījumu rezultātiem, un tam jābalstās uz pārtikas produktiem, kuru ražošanai mums Ziemeļvalstu reģionā ir labi dabas un kultūras apstākļi. Mums ir arī jāsamazina pārtikas atkritumu daudzums, jāuzlabo resursu izmantošanas efektivitāte no saimniecības un jūras līdz galdam un jāveido labāka pārtikas vide. Jaunu zaļo un jūras olbaltumvielu un blakusproduktu ražošana bioekonomikā paver iespējas palielināt vietējās barības un pārtikas ražošanu, bet tā arī izvirza jaunas prasības attiecībā uz labu pārtikas nekaitīgumu un analītisko spēju - jomu, kurā Ziemeļvalstu sadarbībai jau ir izveidota struktūra un ilgstoša kopīgu iniciatīvu pieredze. Ilgtspējīgas un veselīgas pārtikas patēriņam būs nepieciešams pievērst lielāku uzmanību arī bioloģiskajai un ģenētiskajai daudzveidībai, resursiem un ģenētiskajām zināšanām. Izmantojot NordGen, Ziemeļvalstīm ir unikāla iespēja atbalstīt ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, piemēram, attīstot veselīgus un izturīgākus kultūraugus, kas spēj izturēt klimata pārmaiņas. NordGen ļauj arī saglabāt un stimulēt citu, mazāk komerciāli audzētu lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ar dažādām īpašībām izmantošanu, kas ir ilgtspējīgas ilgtermiņā un pieprasītas, jo var nodrošināt piekļuvi piemērotiem vaislas dzīvniekiem nākotnē.

Zaļā pāreja prasa samazināt fosilo resursu izmantošanu, un tas savukārt nozīmē lielāku nepieciešamību pēc alternatīviem un atjaunojamiem enerģijas avotiem, piemēram, bioenerģijas, vēja un saules enerģijas. Būvniecības un inženiertehniskie risinājumi, kuru pamatā ir tērauds, alumīnijs un betons, prasa ievērojamu fosilās enerģijas izmantošanu. Tas nozīmē, ka Ziemeļvalstu bioindustrija - galvenokārt mežsaimniecība, kā arī pārtikas ražošanas atkritumi - ir jāiekļauj enerģijas piegādes ķēdē jaunos veidos un ka ēkās un būvēs vairāk nekā līdz šim jāizmanto videi nekaitīgi, uz koksnes bāzes ražoti produkti. Ziemeļvalstīm ir labas sadarbības tradīcijas pētniecībā un zināšanu apmaiņā mežsaimniecības un kokapstrādes jomā.

Ziemeļvalstīm ir jāsadarbojas, lai rastu nākotnes risinājumus lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības, zvejniecības, akvakultūras un pārtikas nozaru pārejai uz videi nekaitīgu lauksaimniecību, mežsaimniecību, zivsaimniecību, akvakultūru un pārtikas nozari, kā arī lai īstenotu Parīzes nolīgumu un Kunmingas un Monreālas globālo bioloģiskās daudzveidības sistēmu.